

Güventürk GÖRGÜLÜ

PAZARLAMA 3.0

guventurk@portakalonline.com

İktisadi mekanizma tasarımı

Geçtiğimiz pazartesi günü İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde kurulan Prof. Dr. Murat Sertel İleri İktisadi Araştırmalar Merkezi'nin açılışındaydık. Toplantıda 2007 Nobel Ekonomi Ödülü'nün sahibi Prof. Dr. Eric Maskin, "Mekanizma Tasarımı; Sosyal Hedefler Nasıl Uygulanır" başlıklı bir konuşma yaptı. 2003 yılında geçirdiği kalp krizi sonucunda aramızdan ayrılan ve Türkiye'nin uluslararası üne sahip iktisatçılarından biri olan Prof. Dr. Murat Sertel tarafından kavramsallaştırılan "iktisadi tasarım" konusu, popüler ekonomi dünyasında çok bilinen, yaygın olarak tartışılan bir konu değil. Zaten Eric Maskin de bu alandaki uygulamaların çarpıcı örneklerini ilerleyen yıllarda daha fazla görmeye başlayacağımızı söylüyor.

Prof. Maskin, konuşmasına mekanizma tasarım teorisinin aslında bir mühendislik çalışması olduğunu vurgulayarak, birçok iktisat teorisinin var olan yapıları anlamaya, açıklamaya yönelik çalıştığını, ekonomik mekanizma tasarım teorisinin ise bunlardan çok farklı olduğunu anlattı. 2007 yılında Nobel Ekonomi Ödülü'nü Leonid Hurwicz ve Roger Myerson'la paylaşan Maskin, Tasarım Teoris'i'nin işi tam tersine çevirdiğini; öncelikle elde edilmek istenen sonucu ortaya koyup, daha sonra da bu sonuçları ortaya çıkartacak kurumların tasarımı üzerinde çalıştığını vurguladı. Konuşmasını üç ayrı örnek üzerine kuran Maskin'e göre, mekanizma tasarımı sayesinde farklı görünen tercihlerden olumlu sosyal sonuçlar yaratmak mümkün.

Ülkeler arasında küresel ısınmayla ilgili karbon emisyonunu azaltacak anlaşmalar veya finansal krizlerin atlatılması için gereken anlaşmalar için mekanizma tasarım teorilerinin kullanılabileceğini vurgulayan Maskin, mekanizma tasarımının en temel örneği olarak bir annenin iki çocuğu arasında bir pastayı paylaşmasını sürecini anlattı. Anne, pasta yaptığında iki çocuğun da pastanın en büyük parçasını almak isteyeceğini, annenin ne kadar hakkaniyetli bir bölüşüm yapsa da çocukların "en büyük parçayı aldıkları" konusunda tam tatmin olmayacağını söyleyen Maskin, bu tatminsizliğin çok eski bir sorun olduğunu, ama bir o kadar da eskiye dayanan bir çözümü olduğunu anlatarak sözü Tevrat'a bağladı.

Tevrat'ta anlatılan Lut ve İbrahim arasındaki tarla paylaşımı öyküsüne atıfta bulunan Maskin, her iki çocuğun da aldığı parçanın en iyi parça olduğuna inanması için annenin bir çocuğa pastayı kestirmesi, diğerine ise ilk parçayı seçme hakkını vermesi gerektiğini söylüyor. Böylece pastayı kesen çocuk, ilk seçme hakkı diğerinde olduğu için her iki parçayı da mümkün olduğunca eşit kesecek veya en azından bu konuda emin olacak, diğer çocuk ise her durumda en büyük parçayı alacak veya aldığına inanmış olacak. Maskin, "İşte" diyor, "Mekanizma tasarımının temel prensipleri burada ortaya çıkıyor. Ancak burada da önemli olan, mekanizma tasarımcısı ile katılımcılar arasında bir uyum sağlanmasıdır."

Prof. Maskin'in verdiği diğer örnek ise bir kamu ihalesi. Diyelim ki RTÜK gibi bir kamu kurumu, elinde bulunan bir radyo frekansını en yüksek toplumsal faydayı elde edecek şekilde özel sektöre devretmek istesin. Bu varlığı en optimum kullanacak şirket nasıl seçilecek?

Bunun için bir kaç yol kullanılabilir. Örneğin, pazarlık usulüyle, gidip en yüksek parayı veren şirkete satabilir. Ancak bu durumda en yüksek para her zaman en verimli kullanacak şirket tarafından verilmeyebilir. Çünkü pazarlıklarda frekansın değeri, olması gerekenin çok üzerine çıkabilir ve belki de lisans, işi hiç bilmeyen bir şirketin üzerine kalabilir. Bir diğer yol da kapalı zarf usulü ihale açmak olabilir. Ancak bu yöntem de şirketlerde genellikle mümkün olduğunca düşük fiyat verme eğilimi yaratır. Bütün şirketler en düşük teklifi verir ve en yüksek teklif de lisansın gerçek değerinin altında kalabilir.

Maskin, bu meselenin de 1960'larda "Vickery Mekanizması"(*) adı verilen bir tasarımla çözüldüğünü söylüyor. Buna göre kapalı zarf usulü yapılan ihalede, verilen en yüksek bedel kazanıyor, fakat kazanan, en yüksek ikinci bedeli ödüyor. Bu durumda katılımcıların, birinciliği kaptırmamak için tekliflerini düşürme şansları ortadan kalkarken, gerçek değer üzerinde çıkma ihtimali de çok zayıflatılıyor. Çünkü verilen ikinci teklifin de lisansın gerçek değerinin üzerinde olma ihtimali, katılımcıları fiyatı yukarı çekme eğiliminden de alıkoyuyor.

Maskin ilerleyen adımlarda mekanizma tasarımının içine oyun teorisini de katıyor. Nobelli iktisatçıya göre verimliliği ve optimizasyonu sağlamak için savunma harcamalarından, otoyollara, güvenlikten eğitime kadar pek çok konuda bu temele dayanan, ancak çok seçenekli ve daha karmaşık sosyal mekanizmalar tasarlanabilir ve toplumlarda birbiriyle zıt görünen tercihler bu mekanizmalar sayesinde bir araya getirilerek kaynakların en etkin kullanımının yolunu açabilir.

(* William Vickery'nin ihale mekanizmasıyla ilgili ayrıntılı bilgiyi Rekabet Kurumu tarafından yayınlanan Rekabet Dergisi'nde Hakan Bilir'in "Özelleştirme İhalelerinde Yöntem Seçimi" konulu makalesinde bulabilirsiniz.

Yazarın Diğer Yazıları

28 Aralık 2018 05:00 Kendimizle yüzleşeceğimiz bir yıl olsun! (/kose-yazisi/kendimizle-yuzlesecegimiz-bir-yil-olsun/435889)

07 Aralık 2018 05:00 Artık ana akım medya değil ana akım gazeteci var (/kose-yazisi/artik-ana-akim-medya-degil-ana-akim-gazeteci-var/434102)

16 Kasım 2018 08:00 Müşteri deneyiminden daha önemlisi çalışan deneyimi (/kose-yazisi/musteri-deneyiminden-daha-onemlisi-calisan-deneyimi/432413)

02 Kasım 2018 00:20 Bir numara olmaya odaklanmak sorunları çözmez (/kose-yazisi/bir-numara-olmaya-odaklanmak-sorunlari-cozmez/431368)

19 Ekim 2018 00:20 Instagram'ın dikey video kanalları (/kose-yazisi/instagramin-dikey-video-kanallari/430311)

05 Ekim 2018 00:20 McKinsey'in kime ne faydası olur? (/kose-yazisi/mckinseyin-kime-ne-faydasi-olur/429296)

21 Eylül 2018 00:20 Orta vadeli temenniler (/kose-yazisi/orta-vadeli-temenniler/428104)

07 Eylül 2018 00:20 Çöpümüzden sorumlu olmazsak geleceğimizden nasıl olalım (/kose-yazisi/copumuzden-sorumlu-olmazsak-gelecegimizden-nasil-olalim/426915)

10 Ağustos 2018 00:20 Türkiye'deki gazeteciler için ana mecra Twitter (/kose-yazisi/turkiyedeki-gazeteciler-icin-ana-mecra-twitter/424817)

27 Temmuz 2018 00:20 Kurallar değişince eski oyunu oynayamazsınız (/kose-yazisi/kurallar-degisince-eski-oyunu-oynayamazsiniz/423536)

Tüm yazılarını göster (/yazar/guventurk-gorgulu/72)